

Durmuş Hocaođlu

“Gazete”nin Çöküşü: “Hediyesi Gazeteniz!”

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 27., 21.07.2000-27.07.2000., s.11

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 25

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., ““Gazete”nin Çöküşü: Hediyesi Gazeteniz!”, *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 27., 21.07.2000-27.07.2000., s.11

Türkiye’imizde Gazetecilik, çok açık bir şekilde, derin ve ciddî bir kriz içerisinde bulunmaktadır: **Basın artık tükenmek üzere!...**

Bu krizin dünya çapında konjonktürel sebepleri de bulunmaktadır; fakat fikrimce, asıl sebep Türkiye’nin husûsî ahval ve şerâitinden neş’et etmektedir.

Genel olarak bütün dünyada gazete yayıncılığında belirli bir krizin bulunduğunu söylemek mümkün. Bunda en büyük âmillerden birisi, hiç kuşkusuz yeni çağın bilgi (enformasyon) iletim teknolojisinin ulaşmış bulunduğu yeni boyutlar, imkânlar ve biçimler ile ilgili olanıdır. Post-Modernite, veya onunla taban-tabana zıt çağrışımlar yapan Hiper-Modernite, veya Bilgi Çağı gibi isimler verilen fakat ‘neliği’ — diğer bir ifâdeyle mâhiyeti — yâni ne olduğu, veya ne olacağı henüz tavazzuh etmemiş olduğu için gerçek adı da belirsiz olduğu söylenebilecek olan ama kendisini açıkça hissettiren işbu Yeni Çağ, bilgiyi kâğıt ortamından yavaş yavaş uzaklaştırmakta ve elektronik-sanal ortama aktarmaktadır. Kendisini yenilemek ve aşmak konusunda bir devrim gerçekleştiremeyen, hâlâ büyük nisbette bir “eski çağ” — Mekaniksel Medeniyet — kalıntısı gibi bir görüntü veren kâğıt teknolojisi, bilgiye ulaşmada elektronik teknolojisi ile rekabet edebilmek husûsunda çok zorlanmakta, bâzı sâhalarda ise çoktan havlu atmış bulunmaktadır. Gerçi elektronik ortam hâlâ kâğıdın yerini tam olarak zaptedebilmiş değildir; bilgisayar ekranındaki sanal bir kitabı okumakla sâhici bir kitabı okumak arasındaki fark hâlâ tartışılmaz derecede kâğıt lehinde: Kitap veya mecmua veya gazete okunurken elin kâğıda değmesi illâ ki şart! Ama, yine de bütün bunlara rağmen, mathû bilgi materyalleri artık ciddî bir biçimde zorlanmaktadır ki bu da klasik okuma alışkanlıklarının ve tarzlarının yavaş-yavaş değişmekte olması gibi bir sonuç hâsıl etmektedir.

İkinci bir etken, “görsel medya”, yâni TV Medyası’nın büyük gücüdür. Büyülü Cam Ekran tarafından “okuyucu”dan “seyirci”ye dönüştürülen insanlar aslında tenzîl-i rütbeye mâruz kalmaktadır. Zira, bir eserin gerçek kahramanı, “okuyucu”dur; aktif olan odur. Her okuma eylemi aynı zamanda bir yorumlama, bir kurgulamadır; gazete veya kitap kırâat eyleyen bir kaarf, okuduğu bilgi materyalinin her sahnesini kendi zihninde yeniden kurar, tefsîr ve terkîb eder; aynı romanı okuyan her bir okuyucunun zihnindeki kahramanlar, mekânlar, renkler, sesler birbirinden farklıdır; her okuma, okunan eserin yeniden yaratılmasıdır. Fakat görsel takdîm, bütün bunları silip-süpürmekte ve herşeyi gözler önüne

hâzır ve nâzır bir hâle getirmektedir: Hiçbir seyircinin göz önündeki bir şahsı, bir mekânı başka türlü ve kendince yeniden inşâ söz konusu değildir. Kâğıt bilgi materyalindeki yorumcu, kurgulayıcı, hattâ fâtiş okuyucu, TV karşısında sıradanlaşmış bir pasif eleman konumuna indirilmektedir. Fakat buna karşılık Görsel Medya büyük bir üstünlük sağlamaktadır: Okuyucu'dan Seyirci'ye dönüştürülen şahıs, en az zihni emek ile hızlı, bol ve canlı bilgi edinmektedir. Ne var ki, dünyada en zahmetli işin kafa çalıştırmak olduğu hâtırlanacak olursa, aktiflikten pasifliğe, sıradanlığa itilmenin karşılığında elde edilen "kafa konforu"nun hiç de küçümsenmemesi gereken bir fayda olduğu anlaşılacaktır. Buna, günlük haber takdîmindeki müessiriyet ve hız faktörü de eklendiği takdirde, yazılı ve görüntülü medya arasındaki yarışta hangisinin daha avantajlı olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bütün bunların muhassalası, insanlığın en büyük icatlarından olan "kâğıt"ın ve ak kâğıt üzerindeki kara sembollerden müteşekkil ve "yazı" tesmiye olunan bilgi edinme ve aktarma ameliyesinin büyük bir zorlukla karşılaşmakta olmasıdır.

Netice-i kelâm: Bütün dünyada basılı yayın organları belirli bir ölçekte bir tehdit altındadırlar. Fakat bütün bunlara rağmen yine de Batı'nın Mekanik Medeniyet'ten Elektronik Medeniyet'e geçişinin, ara kademelerinin de sindirilmesi sûretiyle ve tedricî bir gelişme trendiyle tahakkuk etmesi ve bilgisayar teknolojisinin bazı bakımlardan okumayı hayli önemli ölçüde tahrik ediyor olması o iklimdeki krizi hem çok yumuşatmakta ve hem de genel olarak "okuma" eylemini motive etmektedir.

Türkiye ise, Mekanistik (Mekaniksel) Medeniyet'i sindiremeden birdenbire Elektronik Medeniyet ile yüz-yüze geldiğinden, bir şok etkisi yapan bu değişim, hem bu yeni medeniyetin okumayı tahrik ve teşvik edici yanının geliştirilememesi ve hem de görmeye dayanan bilginin okumaya dayanan bilgiden çok daha değerli bir mevkie yükselmesi gibi ilerisi için ciddi bir tehdit oluşturan bir ortam yaratmaktadır.

Fakat ülkemizde Gazete'nin çöküşünü açıklamak için yukarıda sıralamış olduğum hususların yanında büyük oranda bizim kendimize âit başka sebeplerin de sorgulanması gerekir.

Mühim bir sebep, kanâatimce, ülkemizde git-gide yaygınlaşan ve fakat seviyesi düşen Eğitim ile ilgili bir problemdir; mekteplerin "mektepli" değil "alaylı" yetiştirdiği, kötü ve kalitesiz bir eğitim. Bu "kötü ve kalitesiz yaygın eğitim", husûsen İlmî Bilgi'ye, umûmen Bilgi'ye saygının büyük ölçüde zedelenmesine yol açmıştır. Adından başka neresinin "millî" olduğu tartışmaya açık olan Eğitim politikalarının sayıyı kalitenin önüne çıkarmaları, bir "diplomalı câhiller ordusu" yetişmesine sebebiyet vermiştir. Diplomalı, yüksek tahsilli, ama okumayan, fakat "aydın" olma gibi haddini aşan iddialara soyunmaktan da hîcap duymayan diplomalı câhiller ordusu!

Ve kezâ: Okumaya karşı ciddi bir alâka duyanların, okumak isteyenlerin iştirâ (satın alma) gücünün ciddi bir biçimde erimesi, parası olanlarda okuma isteği, okuma isteği olanlarda da para bulunmayan, garip, "acculturé" bir nesil yetişmesine sebebiyet vermiştir. İşte, büyük birkısmının bilgi beslenme kaynakları "Zaga", "Beyaz Show", "İbo Show", "Cem Yılmaz Show" olan bu nesil için pasif seyirci olmak aktif okuyucu olmaya göre çok daha câziptir; okuyucu değil seyirci olmaya daha ziyâde mütemâyildir ve bu hâliyle görsel bilgi bombardımanına açık ve savunmasızdır.

Fakat bütün bunlar da Gazete'nin çöküşünü açıklamak için yeterli değildir; bunlara eklenmesi gereken bir başka ciddi ve mühim faktör daha vardır ki bu doğrudan-doğruya Basın'ın kendisinden kaynaklanmaktadır; yâni Basın'ı çökerten bir mühim faktör, bizzat Basın'ın kendisidir.

Dikkat edilmelidir ki, günlük gazete yayıncılığı büyük ölçekte değerini, toplumsal itibârını kaybetmiştir. Gazeteler uzun bir zamandan beri — ki bu tarih 1980'lerin ilk yıllarına tekabül etmektedir — meslekten gazetecilerin elinde bulunmamaktadır; Türkiye'de gazeteler artık “gazetecilik” gaye ve endîşesi ile yayınlanmakta değildir. Gazete yayıncılığı, tekelciliği de aşarak bir yandan kartelleşmeye doğru dönüşmüş, diğer yandan da *başka işlerin maskesi, veya paravanası, yâhut siyâsî ve/veya ekonomik şantaj âleti* hâlini almaya başlamıştır.

Bunun yanında, Türkiye'de gazetecilik geleneğinin önemli ve temel hususlarından olan “muharrirlik” — bilhassa “büyük basında” — hemen-hemen tamâmen kaybolmuş bulunmaktadır. Klasik mânâsıyla Gazete Muharriri, ciddi kültür birikimi olan bir nevi' eğitici, ya da halk filozofudur. Çok ve sistematik okuma alışkanlığı bulunmayan bir cemiyette gazete okuyucusunun en önemli bilgilenme kaynaklarından olan muharrirler, umûmiyetle muayyen bir okuyucu kitlesine de sâhip bulunurlardı. Toplumda herkesin kolaylıkla yükselebileceği basit bir mevki olarak görülmeyen ve ciddiye alınan muharrirlik makamının mekânleri, yâni muharrirler, bir gazeteden bir başkasına transfer olduklarında arkalarından okuyucularının mühimce birkısmını da sürükler ve onları yeni gazetelerine transfer ederlerdi. Fakat şimdi artık “piyasa”dan elini-eteğini çeken bu mütebahhir muharrirlerin yerini “gazeteci-yazarlar” almış bulunmaktadır.

Gazeteci-Yazar ile Muharrir arasındaki en belirgin fark, ikincisinin aksine birincilerin bâzan sığılık derekesine kadar dahi varabilen birikim zaafiyetidir. Bugün artık gazeteci-yazarlığa giden yolun ekseriyetle nerelerden geçtiği bellidir: Çoğu gazete veya televizyon muhâbirliğinden, veya program yapıcılığında, veya kültürel bir başarı ile değil de başka alanlardan elde edilen şöhretlerden, veya patron yakınlığından gazetelerin köşelerine transfer edilmektedir.

Türkiye'nin habbeden kubbeye her meselesinde akıldânelik eden bu gibi “köşe yazarları”nın büyük kısmında son derece önemli iki zaaf bulunmakta olduğunu söyleyebiliriz ki bunların birincisi Teorik Bilgi mahrûmiyetidir: Anlı-şanlı yazarlarımızın büyük kısmının bilgileri “gördükleri ve işittikleri”nden ibâret olan “fenomenal bilgi”dir. Bu sebeple, sütunlarına dikkat edilecek olursa, daha ziyâde ya düpe-düz dedikodu anlatmaktadırlar ya da ciddi olma iddiası taşıyan, ama, çapını çeperini, müktesebâtını çok aşan, sâde suya tirit analizler yapmaktadırlar. Ekseriyetle “inbesil” taîfesine ders takrîr edercesine her cümlesi birer paragraf şeklinde kaleme alınan şu şekildeki yazılara sıklıkla tesâdüf olunmakta olduğu cümlelerin mâlûmudur: “... dün gece saat iki; derin uykudayken telefon çaldı; hattın öbür ucunda ... bakanı./...” Bundan sonra gelenlerin hemen tamâmı düpe-düz dedikodudan ibârettir. Yâni, muhterem köşe ulemâsı yazarlarımız bizleri ‘dedikodu’ ile bilgilendirmekte, bir tür “sütun televolesi” sunmaktadırlar. Bu vaziyette, insanların dedikodu öğrenmek için gazete almaktansa gazeteyi terketmeleri bir bakıma sıhhatli bir davranış ve sıhhatli bir okuyucu tepkisi olarak kabul edilmelidir. Gazeteci yazarlarımızın ikinci zaafı da, hemen ekseriyetle, bütün var-oluşlarını gazetelerine ve patronlarına bağlı olmak teşkil etmektedir. Bu, çok mühim bir handicap oluşturmaktadır. Zira, bu gibi yazarların birkısmı, Gazete'den ihrac edildiği takdirde ciddi bir kariyere sâhip olmaktan ötürü Gazete dışında çıplak kalmış gibi olacaklarından kendilerini menfâat noktai nazarından da gazeteleri ve patronları ile bütünleştirmektedir. Bu da köşe ulemâsı yazarların büyükçe bir kısmının ele-güne talkın verirken kendilerinin, bilerek ya da bilmeyerek — ama ekserisi bilerek — patronlarının veya patronlarının arkasındaki büyük ve esas patronlarının işbirlikçileri, hattâ tetikçileri, “medyatörleri” rolü oynamalarına sebebiyet vermektedirler. “Başyazar” nâmıyla kaleme

aldıkları ve içleri bom-boş, bir ortaokul kompozisyonu düzeyindeki yazılarına mukaabil fisiltı gazetelerinin haberlerine nazaran telâffuz edilen birkaç onbin dolarlık ultra-süper maaşları, ya bu sözkonusu tetikçiliklerinden ve/veya patronlarının iş tâkipçiliklerinden ileri gelmektedir.

Gazete'nin çöküşünde rol üstlenen bir başka mühim sebep de şudur: Yazılı basın, Toplum ile olan bağıını koparmaya başlamıştır. Toplum'un, Halk'ın sesi, haklar ve hürriyetlerin savunucusu olması gereken Gazete, ya Toplum üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak manüplasyonlara girişmekte ya da gündemini toplumdan almaktansa kendileri topluma gündem kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Saha araştırmalarının, toplumun en alt sıralarda bir problem alanı olarak gördüğü Laiklik gibi rejim saplantılarının; halkının ezici çoğunluğunun Müslüman olduğu bu ülkede sütunlarından İslâm düşmanlığı taşırmanın başka bir anlamı olamaz.

Lâkin, Yazılı Medya'nın Toplum ile bağıını koparmasından rahatsızlık duymakta olduğu söylenemez. Zira, herşeyden önce Toplum'a ihtiyacı pek ziyâde kalmamıştır; sâhiden gazetecelik yapılmadığı, böyle bir niyet taşınmadığı için kendisini Toplum'a karşı sorumlu hissetmekte değildir. Bunda en büyük âmil, gazete sâhiplerinin sâhiden gazetecelik yapmak gibi bir niyetlerinin olmamasıdır. Bunun bir sonucu olarak, Gazete kartellerinin indinde "okuyucu" kavramı silinmiştir: Onlar için 'okuyucu' yoktur; gazetelerini 'herhangi bir sebepten dolayı alan', ve bu sûretle tirajını yüksek tutan bir "yığın", bir "kalabalık", bir "güruh" vardır. Önemli olan "tiraj"dır; sâdece ve yalnız tiraj! Zira, tiraj, yukarıda kısaca zikrettiğimiz *başka işlerin maskesi, veya paravanası, yâhut siyâsî ve/veya ekonomik şantaj âleti* olmak için an-şart lâzımdır. Tiraj ne kadar yüksek olursa bu gayri meşrû güçler de o kadar kolaylıkla ve o kadar yüksek nisbetlerde elde edilebilecektir.

Bütün bu olumsuz gelişmeler gerçek okuyucu kitleyi gazeteden muayyen bir nisbette uzaklaştırdığı gibi, bir kısmını da yozlaştırmış ve buna paralel olarak, yeni ve kötü, kalitesiz, dejenere bir okuyucu kitlesi yaratmıştır.

Ancak, mükerreren belirtmeyi faydalı ve lüzumlu görmekteyim: Gazete'ye okuyucu kazandırmak gibi mâsum bir gayeye yönelmiş olarak ve önceleri kitap gibi kültür ekleriyle başlayan ve bu vâdide hizmet de üreten, "hediyesi olarak kitap veren gazete" devrinin kapanıp artık Gazete'nin kendisinin kendi promosyonlarının eki, yâni bir "promosyon-gazete" devrinin başlamasının; Gazete'nin benzin istasyonlarında, marketlerde kâğıt mendil veya kolonya, yahut para üstü olarak verilen kibrit gibi ikram edilmesinin, kısacası "**hediyesi gazeteniz**" rezâleti ve hattâ iğrençliğinin, yâni, Gazete'nin "gazete" olarak çöküşünün büyük patronları üzdüğü gibi bir düşüncenin doğru olacağı kanâatinde değilim. Gazetelerinin tirajları — her ne yoldan olursa olsun — yüksek tutuldukça bunun hiçbir mahzûru olmayacaktır; çünkü maksat üzüm yemek değil bağcı dövmektir.

Bütün bu söylediklerim ağırlıklı olarak "Büyük Basın" ya da diğer adıyla "Kartel Medyası" için; ya Sağ/Milliyetçi basın? Onu da sonra konuşalım.

